

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

Zrinka Matić
POSEBNOSTI RADA I POLOŽAJ DJELATNIH VOJNIH OSOBA U
ORUŽANIM SNAGAMA REPUBLIKE HRVATSKE
Završni rad

Šibenik, 2015.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ

POSEBNOSTI RADA I POLOŽAJ DJELATNIH VOJNIH OSOBA U
ORUŽANIM SNAGAMA REPUBLIKE HRVATSKE

Završni rad

Kolegij: Upravni studij

Mentor: dr.sc. Dragan Zlatovic

Studentica: Zrinka Matić

Matični broj studenta: 137771253

Šibenik, 2015.

SADRŽAJ

UVOD.....	7
1. UVOD U VOJNU SLUŽBU.....	8
1.1.Pojam vojne službe.....	8
1.2.Ministarstvo obrane Republike Hrvatske.....	10
1.3.Oružane snage Republike Hrvatske.....	11
2. DUŽNOSTI I PRAVA DRŽAVLJANINA REPUBLIKE HRVATSKE U OBRANI.....	14
2.1.Vojna obveza.....	14
2.2. Radna pomoć i radna obveza.....	15
3.PODJELA OSOBLJA UNUTAR OSRH.....	16
3.1. Djelatne vojne osobe (DVO).....	16
3.2. Rod, služba i struka.....	18
4. STANJA U SLUŽBI.....	20
4.1. Vojno stručna specijalnost (VSSp).....	20
4.2. Raspodjela vojnog osoblja.....	20
4.3. Premještaj DVO-a.....	22
4.4. Stavljanje na raspolaganje.....	22
5. VOJNOSTEGOVNI SUSTAVI.....	24
5.1. Država, vojska i vojna stega kao sustavi.....	24
5.2. Općenito o stezi.....	25
5.3. Vojna stega.....	25
5.4. Stegovna odgovornost.....	26
5.5.Stegovne pogreške.....	27
5.6.Stegovni prijestupi.....	28
6. SLUŽBENO OCJENJIVANJE.....	31
6.1. Uvjeti i postupak ocjenjivanja DVO.....	31
6.2. Odgovornost ocjenjivača.....	32

7. POSEBNOSTI I NUŽNOST ROČNOG SASTAVA OSRH.....	33
7.1.Pojam ročničkog sastava.....	33
7.2.Dragovoljno služenje vojnog roka.....	34
7.3.Prava dragovoljnih ročnika.....	35
7.4.Usporedba obveznog i dragovoljnog služenja vojnog roka.....	36
8. USPOREDBA VOJNOG I CIVILNOG SUSTAVA.....	38
9.ZAKLJUČAK.....	41
10.POPIS SLIKA I LITERATURE.....	42

POSEBNOSTI RADA I POLOŽAJ DJELATNIH VOJNIH OSOBA U ORUŽANIM SNAGAMA REPUBLIKE HRVATSKE

Zrinka Matić

zrinkamati15@gmail.com

Sažetak rada:

Tema ovog rada jeste posebnosti rada i položaj djelatnih vojnih osoba zaposlenih u Oružanim snagama Republike Hrvatske. Kroz kratki uvod i razradu teme vidjet ćemo sve posebnosti rada vojnog sustava, te koliko se on razlikuje od onog civilnog sustava rada u Republici Hrvatskoj. Da bi shvatili problematiku rada u zatvorenom sustavu poput vojske u nastavku će se obraditi detaljnija tematika, općenito, novog Zakona o službi u OS RH, te njegove primjene, tematika o dužnostima i pravima djelatnih vojnih osoba ali i mobiliziranog stanovništva Republike Hrvatske. Nadalje, u tekstu je razjašnjena podjela osoblja unutar Oružanih snaga RH i stanja u službi. Vojnostegovni sudovi su posebnost ovoga sustava te su pobliže objašnjeni, kao i samo stegovno kažnjavanje. Jedna od nezaobilaznih stavki će biti i tema službenog ocjenjivanja koja je ujedno i krana poslovno – vojne godine, ono samo po sebi nosi mnoge promjene u tijeku službe, sukladno tome predati ćemo mu veliku važnost unutar ovog rada. Osvrnut ćemo se također na dio koji obrađuje tematiku o odluci Hrvatskog sabora kojim je ukinut redovni vojni rok, te je uveden potpuno novi program osposobljavanja vojnih obveznika. Pred sam kraj teme navesti ćemo razlike između civilnih i vojnih sustava, te opisati same prednosti i mane istih. Na samom kraju rada opisat ćemo ukratko osobni osvrt na tematiku rada vojnog sustava, zašto je on specifičan i zbog čega se razlikuje od rada civilnog sustava.

(42 stranica / 8 slika / 0 tablica / 9 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: OS RH, vojska, vojna osoba, rad, zakon, služba, pravilnik

Mentor: dr.sc. Dragan Zlatović

Rad je prihvaćen za obranu:_____

SPECIAL CONDITION AND STATUS OF MILITARY PERSONNEL IN CROATIAN ARMED FORCES

Zrinka Matic

zrinkamati15@gmail.com

Abstract:

The theme of this paper is a special condition and status of military personnel in Croatian Armed Forces. Through a brief introduction and development of themes we will see all the particularities of the military system; and of course how does it differ from the civil system of work in the Republic of Croatia. The most important regulation in Armed forces: "Regulations on military service" is described in the next chapters to understand the problem of work in a closed system such as the army. Furthermore, the text is unclear division of personnel in the Armed Forces and the service status. Military disciplinary courts are the specialty of this system and the explanation, as well as a disciplinary punishment. One of the most interesting items will be the theme of the official assessment, which is the crown of the business - the military itself carries a lot of changes during the service, accordingly, it will have a great importance in this work. I'll also write about the decision of the Croatian Parliament that abolished the regular rookie military service, and has introduced a brand new training program for the rookies. Towards the end of the topics we'll list the differences between civilian and military systems, and describe the advantages and disadvantages of the same. At the end of the paper we will describe a brief personal reflection on work in the military system, why is it specific, and therefore differs from the work in the civilian system.

(42 pages / 8 figures / 0 tables / 9 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords: The Croatian Armed Forces, army, military person, work, law, service, rules

Supervisor: dr.sc. Dragan Zlatović

Paper accepted: _____

UVOD

U ovom završnom radu pokušati ću približiti zahtjeve i norme koje se stavljaju pred djelatne vojne osobe, te ću pokušati objasniti svaki pojedini problem. Također ću usporediti odnos civilnog i vojnog sustava prema zaposlenicima, dragovoljno služenje vojnog roka i zašto se ono razlikuje od prijašnjeg oblika služenja.

Ovaj rad sam postavila na način da u uvodnim poglavljima objasnim sam pojam vojne službe, te njene prednosti i mane uzimajući u obzir važeće zakonske i podzakonske akte Republike Hrvatske, te organizacijsku strukturu Oružanih snaga RH. U daljnjem tekstu govoriti ću o vrstama djelatnih vojnih osoba, te ih međusobno usporediti, zakonskim regulativama koje se vežu za pojam vojske kao i pobliže objasniti sistem kažnjavanja unutar vojnog sustava OSRH.

1. UVOD U VOJNU SLUŽBU

1.1. Pojam vojne službe i Temeljne odredbe OS RH

Za svaki sustav, pa tako i za vojni najvažniji čimbenik su ljudi. Uzevši u obzir specifičnost vojnog poziva, od vojnika se traži da budu presudni čimbenik u ratnim zadaćama. Službom u Oružanim snagama Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu služba OS RH) smatra se obavljanje vojnih i drugih stručnih poslova u zapovjedništvima, postrojbama i ostalim ustrojstvenim jedinicama unutar vojnog sustava. OS RH ustrojene su temeljem članka 51. povelje Vijeća UN-a koja propisuje da su sve članice UN-a dužne provoditi odluke Vijeća, što znači da su odluke Vijeća pravno obvezujuće. Temeljna odredba je: Svaki narod i država ima neotuđivo pravo na obranu što bi trebalo značiti da će Republika Hrvatska braniti svoju slobodu, neovisnost, teritorijalnu cjelovitost i nasilno rušenje ustavnog poretka od oružane agresije i svakog drugog nasilnog djelovanja. Moram naglasiti da ništa u ovoj Povelji ne dira prirodno pravo individualne ili kolektivne samoobrane u slučaju oružanog napada na nekog člana sve dok Vijeće sigurnosti ne poduzme potrebne mjere za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Mjere koje članovi poduzmu u vršenju prava samoobrane odmah se dojavljuju Vijeću sigurnosti i nipošto ne diraju u ovlasti i dužnosti Vijeća sigurnosti da na temelju ove Povelje djeluje svakog trenutka na način koji smatra potrebnim za održavanje ili uspostavljanje međunarodnog mira i sigurnosti. Direktni zakon donesen upravo na gore ispisanj Povelji je Zakon o obrani. Navedeni zakon regulira obrambeni ustroj i funkcioniranje obrambenog sustava u Republici Hrvatskoj, na način da propisuje koja su tijela državne vlasti nadležne u području obrane, regulira upravljanje i rukovođenje, zapovijedanje i demokratski nadzor nad OS RH, te propisuje dužnosti i prava građana u obrani suvereniteta, neovisnosti i teritorijalne cjelovitost RH. Obrana RH može se provoditi i u suradnji s međunarodnim obrambenim organizacijama kojima je RH pristupila ili im pristupa, u skladu s Ustavom, zakonima i međunarodnim ugovorima.

Što se tiče samih Temeljnih odredbi službe u OS RH, one su propisane Zakonom o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske kojim se prvenstveno uređuje sama služba u OS RH, prijam, raspored na ustrojbeni mjesta, činovi i promaknuća u činove, obveze, prava i odgovornosti, izdvajanje i prestanak službe, te ostala pitanja pripadnika OS RH. Službom u OSRH smatra se obavljanje vojnih i drugih stručnih poslova u postrojbama, zapovjedništvima i ustanovama Oružanih snaga. Služba u OS RH je obavljanje Ustavom RH, zakonom i drugim propisima uređenih vojnih i drugih stručnih poslova koji se u OS RH obavljaju kao služenje vojnog roka, dragovoljno vojno osposobljavanje, kadetska služba, djelatna vojna služba,

služba pričuvnog sastava i služba državnih službenika i namještenika. Prema odnosima u službi vojne osobe mogu biti: nadređene i podređene, a prema činovima i dužnostima: starije i mlađe. Nadređena je ona osoba koja vodi i zapovijeda zapovjedništvom, postrojbom ili ustanovom Oružanih snaga, odnosno pojedinim njihovim dijelovima i osobama u njima. Starija je ona osoba koja ima viši čin, a ako su osobe istog čina, starija je ona osoba za čije je ustrojbeno mjesto utvrđen viši ustrojbeni čin, odnosno ako imaju jednak ustrojbeni čin, starija je ona osoba koja je prije promaknuta u osobni čin.

Pripadnicima OSRH u vojnim objektima i postrojbama Oružanih snaga zabranjena je svaka politička djelatnost kao i sudjelovanje na političkim skupovima i demonstracijama te javno istupanje u svezi sa stanjem i odnosima u Oružanim snagama bez ovlasti ministra obrane ili osobe koju on ovlasti. Djelatnim vojnim osobama, nije dopušteno članstvo u političkim strankama niti kandidiranje u predstavnička tijela. Također nije dopušteno sindikalno organiziranje.

Pripadnici OSRH odgovaraju za kaznena djela po odredbama Kaznenog zakona i drugih zakona. Kaznena odgovornost ne isključuje stegovnu odgovornost ako djelo koje je predmet kaznenog postupka predstavlja i kršenje vojne stege. Stegovni postupak vodi se bez obzira na tijek kaznenog postupka. Vojna je stega točno, potpuno i pravodobno obavljanje poslova i zadaća u Oružanim snagama. O stegovnim prijestupima pripadnika Oružanih snaga, osim o stegovnim prijestupima ročnika, kadeta i pričuvnih vojnika odlučuju vojnostegovni sudovi (prvostupanjski i Viši vojnostegovni sud). Također postoje i vojnostegovna tužiteljstva. Odredbe Zakona o službi u OS RH odnose se i na djelatne vojne osobe raspoređene na službu izvan Oružanih snaga. Služba u OS RH temelji se i na općim i posebnim pravilima prema kojima je svaki pripadnik OS RH dužan postupati, što isto tako ukazuje na posebnosti rada u vojnoj službi, te na sam položaj pripadnika OS RH. Opća pravila postupanja u OS RH sadrže Pravilnik o službi u Oružanim Snagama (u daljnjem tekstu OS), kojim se uređuju pitanja unutarnje organizacije rada, odnosa, izgleda, te ponašanja pripadnika OS. Isto tako sadrži i Pravilnik o obredima u OS, kojim se propisuju vojne svečanosti, vojne proslave, vojne počasti i druge svečane prigode u OS, te vojne žalosti. Opća pravila postupanja u OS RH donosi Predsjednik/ca Republike Hrvatske na prijedlog načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga i uz suglasnost ministra obrane.

Posebna pravila o postupanju donosi ministar obrane na prijedlog načelnika Glavnog stožera, a ona sadrže Pravilnik o vježbovnim postupcima u OS, Pravilnik o stražarskoj službi u OS, Pravilnik o službi na brodovima u OS, Pravilnik o vojnopomorskim i položajnim zastavama, Pravilnik o zvanjima i stručnim ispitima pomoraca u Hrvatskoj ratnoj mornarici (u daljnjem

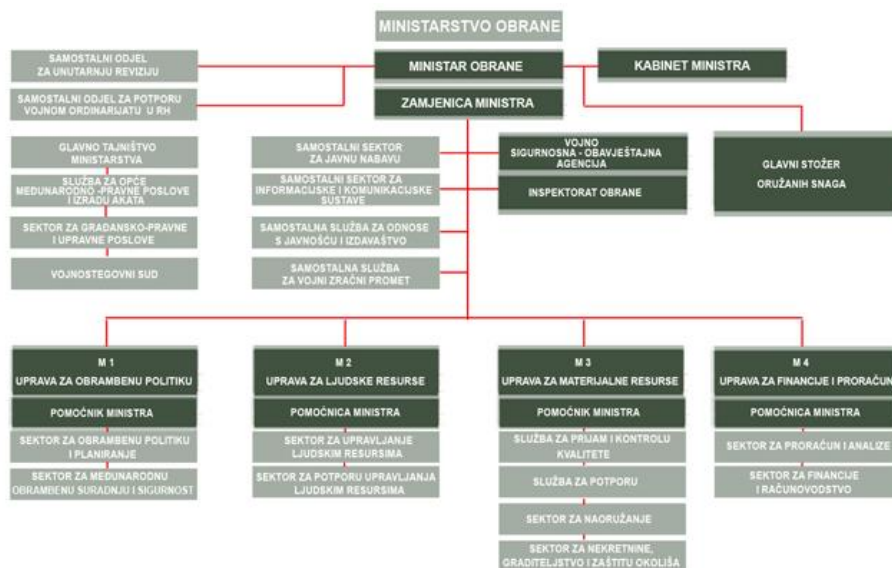
tekstu HRM), te Pravilnik o letačkoj službi u OS. Osim već navedenih općih i posebnih pravila postupanja, svaki pripadnik OS RH u obavljanju službe dužan je postupati u skladu s Ustavom, zakonom, međunarodnim ratnim i humanitarnim pravom. Postoji mnogo zakona i propisa kojima se regulira svaki čimbenik života pripadnika OS RH, a najvažniji za ovu temu su: Zakon o službi, Zakon o obrani i Pravilnik o službi u OS RH . Još jednom možemo istaknuti da Zakonom o službi u OS RH regulira se sam pojam službe, dodjela činova i promaknuća, te ostala statusna pitanja kao i prava i obaveze vojnih osoba, a Pravilnikom o službi u OS RH uređuju se sva bitna pitanja, kao npr. unutarnje organizacije rada i odnosa, izgled i ponašanje pripadnika OS RH, te njihova prava i obveze.

1.2. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske je središnje tijelo državne uprave Republike Hrvatske zaduženo za poslove obrane. Ministarstvo obrane obavlja poslove koji se odnose na: planiranje razvitka sustava obrane, izradu i usklađivanje planova obrane i planova za druge izvanredne okolnosti, procjenu ratnih i drugih opasnosti,ustrojavanje, opremanje, naoružanje, razvitak i uporabu Hrvatske vojske, proizvodnju i promet naoružanja i vojne opreme, pričuve proizvoda s posebnom namjenom za potrebe obrane, upravljanje i raspolaganje imovinom koja mu je povjerena, sustav uzbunjivanja i obavješćivanja, sustav vojne izobrazbe te znanstveno-istraživački rad za potrebe obrane. Vršiti poslove planiranja i provedbu međunarodne vojne suradnje i poslova koji proizlaze iz preuzetih međunarodnih obveza Republike Hrvatske u području obrane, mjere sigurnosti i zaštite tajnih podataka obrane, planiranje i izradu mjera mobilizacije i pripravnosti, novačenje, popunu i mobilizaciju oružanih snaga, sustav financiranja obrane, inspekcijske poslove obrane¹.

¹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Ministarstvo_obrane_Republike_Hrvatske¹

Slika 1. Shematski prikaz ustrojstva Ministarstva obrane

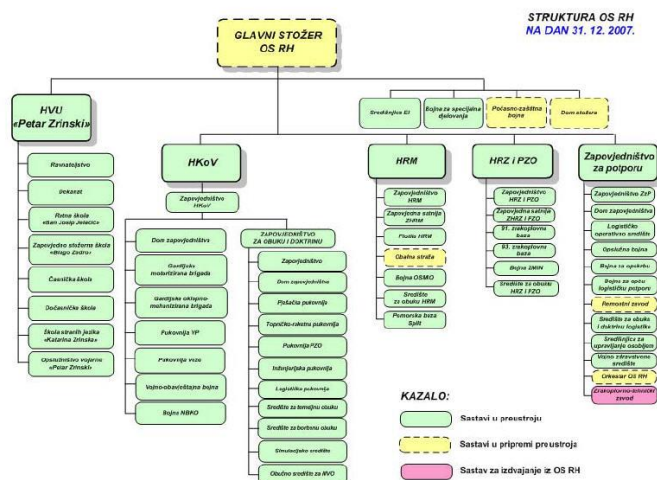

-Shema ustrojstva Ministarstva obrane RH preuzeta sa službene stranice MORH-a dana 10.09.2015. godine.-

1.3. Oružane snage Republike Hrvatske

Oružane snage Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu OS RH) štite suverenitet i neovisnost Republike Hrvatske, te brane njezinu teritorijalnu cjelovitost, što im je glavna zadaća. Pored toga, sudjeluje u međunarodnim vojnim, mirovnim i humanitarnim operacijama i misijama. Obavljaju određene zadatke u periodu neposredne ugroženosti, te pružaju pomoć institucijama civilne vlasti i stanovništvu u slučaju prirodnih, tehničko-tehnoloških i ekoloških nesreća. Oružane snage RH razvile su se iz Zbora narodne garde 3. studenog 1991. godine. Sadašnja organizacijska struktura Oružanih snaga od 2008. godine temelji se na Dugoročnom planu razvoja OS RH i obuhvaća Glavni stožer s pristožernim postrojbama, granska zapovjedništva Hrvatske kopnene vojske, Hrvatske ratne mornarice i Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane, Zapovjedništvo za potporu te Hrvatsko vojno učilište, a čine ih profesionalni pripadnici/zaposlenici koji uz odgovarajuću civilnu izobrazbu imaju potreban stupanj vojnih znanja i vještina i ovlašteni su za zapovijedanje postrojbama, zapovjedništvima i ustanovama Oružanih snaga. Dotadašnji ustroj OS RH bio je utemeljen prvenstveno na konceptu individualne obrane i bio je usmjeren na izgradnju i održavanje sposobnosti za obranu nacionalnog teritorija, a bio je razvijan na iskustvima Domovinskog rata. Sadašnja struktura prilagođena je novim zadaćama koje su pred Oružane snage postavljene u strateškim dokumentima obrane (slika 2.).

Slika 2. - Organizacijska struktura OS RH

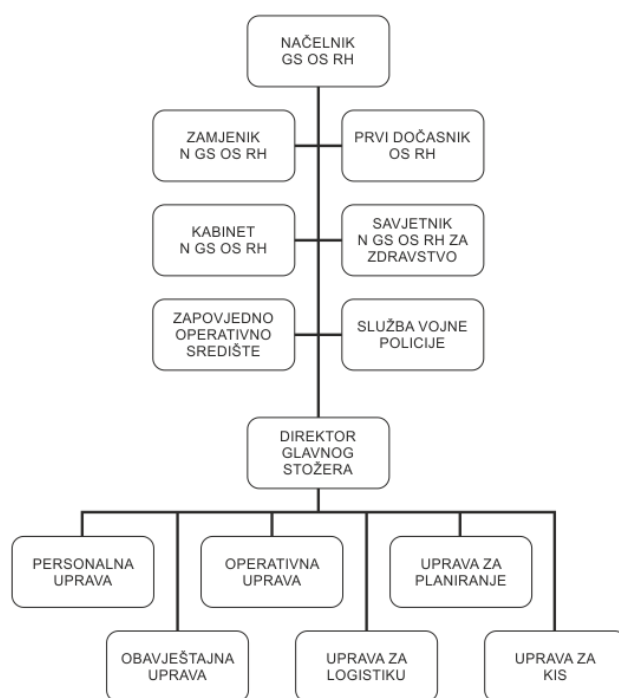

-Shema ustrojstva Glavnog stožera RH preuzeta sa službene stranice OS RH dana 10.09.2015. godine.-

Od 01. travnja 2009. godine Republika Hrvatska i njezine Oružane snage službeno su u punopravnom članstvu NATO. Republika Hrvatska razvija svoje Oružane snage s ciljem da postanu NATO-interoperabilne i funkcionalne u ustrojstvu savezničkih snaga, te da budu razmjestive, prilagodljive, učinkovite, te u skladu s raspoloživim resursima moderno opremljene. Oružane snage se pripremaju i osposobljavaju za vođenje svih oblika oružane borbe, a imaju mirnodopski i ratni sastav. Mirnodopski sastav Oružanih snaga čine djelatne vojne osobe, državni službenici i namještenici raspoređeni u Oružane snage, kadeti, ročnici te pričuvnici kada se nalaze na vojnoj vježbi u Oružanim snagama. U ratni sastav, uz mirnodopski, ulaze i pripadnici pričuvnog sastava Oružanih snaga. Vrhovni zapovjednik OSRH je predsjednik Republike Hrvatske. Zapovijedanje Oružanim snagama u miru, vrhovni zapovjednik ostvaruje preko ministra obrane, koji odgovara vrhovnom zapovjedniku za provedbu zapovijedi i izvješćuje ga o provedbi. U stanju neposredne ugroženosti i ratnom stanju vrhovni zapovjednik izravno izdaje zapovijedi načelniku Glavnog stožera (u daljnjem tekstu načelnika GS) te istodobno obavješćuje ministra obrane o izdanim zapovijedima. Načelnik GS u tom slučaju za provedbu zapovijedi odgovara vrhovnom zapovjedniku. Ako ministar obrane ne provodi zapovijedi vrhovnog zapovjednika, vrhovni zapovjednik može ostvarivati zapovijedanje Oružanim snagama neposredno preko načelnika GS. Uz gore navedene ovlasti vrhovnog zapovjednika odnosno predsjednika RH, imenovani ima i ovlast imenovati i razriješiti dužnosti samog načelnika GS, kao i ostalih zapovjednika u OS RH. Na temelju Odluke sabora objavljuje rat i zaključuje mir, također može narediti uporabu OS iako

nije proglašeno ratno stanje. Glavni stožer kao dio Ministarstva obrane poveznica je samog ministarstva i OS. Na čelu Glavnog stožera načelnik Glavnog stožera koji je nadređen zapovjedništvima, postrojbama i ustanovama OS RH², a daljnji ustroj GS OS RH najbolje je iščitati iz slike broj 3.

Slika 3. Ustrojstvo GS OS RH

-Shema ustrojstva Glavnog stožera RH preuzeta sa službene stranice OS RH dana 10.09.2015. godine.-

Načelnik GS ima zamjenika. Zamjenik GS OS RH mijenja načelnika GS OS RH u vrijeme njegove odsutnosti. U GS nalazi se i direktor GS koji mijenja načelnika i zamjenika načelnika GS u slučaju njihove odsutnosti. Direktor GS neposredno je nadređen upravama GS, on usmjerava, usklađuje i nadzire rad uprava GS te usmjerava, usklađuje i nadzire zajednički rad GS, Zapovjednog operativnog središta i Službe vojne policije.

² https://hr.wikipedia.org/wiki/Oru%C5%BEane_snage_Republike_Hrvatske

Slika 2. https://hr.wikipedia.org/wiki/Oru%C5%BEane_snage_Republike_Hrvatske#/media/File:OSRH.jpg

Slika 3. http://www.morh.hr/images/stories/morh_2015/sheme/shema_morh_16092015_v.jpg

2. DUŽNOSTI I PRAVA DRŽAVLJANINA REPUBLIKE HRVATSKE U OBRANI

Državljanima Republike Hrvatske imaju dužnosti i prava sudjelovanja u obrani na organiziran način u skladu s odredbama Zakona o obrani. Dužnost i prava u obrani ostvaruju kroz: vojnu obvezu, dragovoljno vojno osposobljavanje, služenje u ugovornoj pričuvni, radnu obvezu, radnu pomoć, materijalnu obvezu, te ostala prava i obveze za osposobljavanje za potrebe obrane.

2.1. Vojna obveza

Vojna obveza je dužnost osposobljavanja, pripremanja i sudjelovanja u obrani na organiziran način, uključivanjem u Oružane snage, svih za to sposobnih državljanina Republike Hrvatske. Ona nastaje s navršene 18. godina života, a prestaje navršavanjem 50 godina za žene i 55 godina za muškarce, te ako je osoba ocijenjena nesposobnom za vojnu službu ili ako je ustupio otpust iz hrvatskog državljanstva. Iznimka u ovom pravilu odnosi se na visoke časnike (bojnik/brigadir) do 60. godina na temelju odluke ministra, te admirali/generali do 65. godina života na temelju odluke Predsjednika RH, donesen na prijedlog ministra obrane. Sama vojna obveza sastoji se od novačke obveze, obveze služenja vojnog roka kroz vojni sustav ili sustav izabrane civilne institucije, te služenja u pričuvnom sastavu. Gornja dobna granica novaka koji podliježu služenju vojnog roka je 27 godina, a samo služenje vojnog roka traje šest mjeseci (dva mjeseca- obuka temeljnih vojnih znanja, četiri mjeseca – specijalistički dio ovisno za koju vrstu posla je osoba predodređena). Osobama koje zbog svojih vjerskih ili moralnih uvjerenja nisu pripravne sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u OS RH dopušten je prigovor savjesti, te se takvim osobama odobrava služenje u civilnoj službi koja je uređena posebnim zakonima. Što se tiče pričuvnog sastava u OS RH, on se dijeli na ugovornu i mobilizacijsku pričuvu, a mobilizacijska pričuva se dijeli na razvrstanu i nerazvrstanu pričuvu. Nerazvrstani pričuvnik je vojni obveznik uveden u vojnu evidenciju koji nije odslužio vojni rok i nije bio na dragovoljnom vojnom osposobljavanju, a razvrstani pričuvnik je vojni obveznik koji je odslužio vojni rok ili je bio na dragovoljnom vojnom osposobljavanju ili u djelatnoj vojnoj službi te mu je određena vojna stručna specijalnost. Pričuvni sastav koji je zaposlen u OS RH, prava i obveze iz radnog odnosa za vrijeme obavljanja dužnosti i prava u obrani uređuju se Zakonom o radu.³

³ Zakon o obrani „NN 73/13, 75/15“ Članak 19-25

2.2. Radna pomoć i radna obveza

Radna obveza je obveza zaposlenika u tijelima državne vlasti, jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravnim osobama kojima je utvrđena obveza obrambenih priprema. U slučaju ratnog stanja i stanja neposredne ugroženosti, zaposlenici OS RH kojima je uvedena radna obveza ne mogu jednostrano prekinuti radni odnos sve dok imaju radnu obvezu na radnim mjestima utvrđenim ratnim sistematizacijama. Radnim obveznicima za vrijeme trajanja obveze ne primjenjuju se odredbe iz Zakona o radu koje propisuju radno vrijeme, odmori i dopuste. Obvezi rada izvan radnog vremena u sklopu radne obveze ne podliježu trudnice, majke, samohrani roditelji odnosno skrbnici s jednim djetetom ili više djece mlađe od 10 godina. Što se tiče radne pomoći, njena obveza može se uvesti pravnim osobama i državljanima RH radi potrebe izvršenja zadaća nositelja obrambenih funkcija u slučaju ratnog stanja i stanja neposredne ugroženosti. Način izvršenja obveze radne pomoći uredbom propisuje Vlada RH, na prijedlog ministra obrane. Obvezi radne pomoći ne podliježu trudnice, majke, samohrani roditelji odnosno skrbnici s jednim djetetom ili više djece mlađe od 10 godina, te žene starije od 55 godina i muškarci stariji od 65 godina.

Uz gore navedene obveze postoji tzv. materijalna obveza koja propisuje da sva materijalna sredstva neovisno čijeg vlasništva, ukoliko su potrebna, mogu biti korištena u vojne svrhe. Također je omogućeno da u doba ratne ugroze, a na pisani zahtjev nadležne ustrojstvene jedinice MO vojska može koristiti materijalna sredstva i objekte u vlasništvu pravnih osoba i državljana RH koja su potrebna za provedbu obrambenih zadaća i obrambenog osposobljavanja.

3. PODJELA OSOBLJA UNUTAR ORUŽANIH SNAGA RH

Pripadnici/zaposlenici unutar OS RH dijele se na: djelatne vojne osobe (u daljnjem tekstu: DVO) i državne službenike i namještenike (u daljnjem tekstu: službenici i namještenici). Navedeni zaposlenici mogu biti raspoređeni unutar sustava na radna mjesta koja su određena rodovima, službama i strukama (uz odgovarajuću civilnu izobrazbu, te uz potreban stupanj vojnih znanja i vještina).

3.1. Djelatne vojne osobe (DVO)

Djelatna vojna osoba (DVO) je osoba primljena u službu na temelju ugovora ili rješenja o prijmu. Dije se na vojnike/mornare, dočasnike, časnike i vojne specijaliste. Vojne osobe su ročnik (osoba na odsluženju 6-mjesečnog dragovoljnog vojnoga roka), pričuvnik (osoba iz pričuvnog sastava na izvršavanju vojne obveze) i kadet (osoba na školovanju na vojnoj školi na temelju ugovora o školovanju), te oni ne spadaju u osnovni djelatni sastav i nisu zaposlenici OS RH. Vojnik/mornar je osoba koja je vojnom obukom osposobljena za obnašanje vojničkih dužnosti u OS RH. Svoje vojničke sposobnosti stječe po završetku dragovoljnog služenja vojnog roka ili po završetku dijela kadetskih obuka u slučaju da nisu ispoštovali kadetski ugovor u cijelosti⁴. Dočasnici i časnici su osobe koje uz odgovarajuću civilnu izobrazbu imaju potreban stupanj vojnih znanja i vještina i ovlašteni su za zapovijedanje postrojbama, zapovjedništvima i ustanovama Oružanih snaga. Dočasnicima je dodijeljen dočasnički čin, a časnicima časnički čin. Vojni specijalist je osoba koja posjeduje specijalizirana znanja i vještine potrebne za obnašanje vojnih dužnosti u rodovima borbene potpore, službama i strukama i koja je raspoređena na poslove određene za vojnog specijalista. Vojni specijalisti dijele se na dočasnike vojne specijaliste i časnike vojne specijaliste.⁵ Vojnim osobama strogo je zabranjeno u vojnim objektima i postrojbama Oružanih snaga svaka politička djelatnost kao i sudjelovanje na političkim skupovima i demonstracijama te javno istupanje u svezi sa stanjem i odnosima u Oružanim snagama bez ovlasti ministra obrane ili osobe koju on ovlašti. Djelatnim vojnim osobama, nije dopušteno članstvo u političkim strankama niti kandidiranje u predstavnička tijela. Također nije dopušteno sindikalno organiziranje. Djelatna vojna osoba izvan dužnosti mora se ponašati u

⁴ Kadeti OS RH sa završenom kadetskom vojnom obukom, a nezavršenim civilnim obrazovanjem (preddiplomski stručni studij ili preddiplomski sveučilišni studij) mogu pristupiti u djelatnu vojnu službu kao vojnici/mornari kako bi vratili određeni dio duga koji bi izdvajali kroz mjesečnu plaću, a koji je nastao zbog neispunjenja kadetskog ugovora koji su sklopili s MORH-u.

⁵ Zakon o službi u OS RH „NN 73/13,75/15“ Članak 3-5

skladu sa stegovnim propisima na način da ne smije u nijednom slučaju okaljati ugled OS. Ukoliko se ne ponaša u skladu sa stegovnim propisima, te prekrši zakon DVO podliježe svim državnim prekršajnim zakonima kao i civilna osoba, ali u slučaju da prekrši zakon osim što podliježe civilnim sudskim strukturama, podliježe i vojnim te za jedno djelo odgovara i pred civilnim i vojnim sudom. U slučaju da DVO počini djelo iz sfere Kaznenog zakona RH, sudit će mu se kao i svakom drugom državljaninu RH, te će dobiti izravan otkaz iz OS. Po Zakonu o službi u OS RH, protiv DVO ne smije se voditi niti jedan kazneni postupak. Također DVO podliježe otkazu i ako je dobio kaznu zatvora (na prekršajnom sudu) u trajanju od 6 mjeseci i više. Što se tiče odnosa u službi u OS RH tj odnosa između vojnih osoba na snazi je tzv. hijerarhijsko pravilo. Vojne osobe mogu biti nadređene i podređene, prema činovima i dužnostima dijele se na starije i mlađe. Nadređena je ona osoba koja vodi i zapovijeda zapovjedništvom, postrojbom ili ustanovom Oružanih snaga, odnosno pojedinim njihovim dijelovima i osobama u njima. Starija je ona osoba koja ima viši čin, a ako su osobe istog čina, starija je ona osoba za čije je ustrojbeno mjesto utvrđen viši ustrojbeni čin, odnosno ako imaju jednak ustrojbeni čin, starija je ona osoba koja je prije promaknuta u osobni čin. Činovi u Oružanim snagama Republike Hrvatske propisani su Zakonom o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske. Navedenim Zakonom propisani su činovi, dodjela činova, promaknuća, te prava i obveze djelatne vojne osobe kojoj je dodijeljen. Izgled oznaka činova i dužnosti propisani su Odlukom o oznakama činova i dužnosti u OS RH. U OS RH činovi su podijeljeni u tri, odnosno četiri skupine: činovi za vojnike, mornare i kadete; činovi za dočasnike; činovi za časnike: za niže časnike i za više časnike; te činovi za generale, odnosno admirale. Nazivi časničkih i generalskih/admiralskih činova razlikuju se od kopnene vojske i ratnog zrakoplovstva, od činova u ratnoj mornarici(slika 4.). Naziv činova za žene upotrebljava se u ženskom rodu.⁶

Slika 4. Izgled časničkih i dočasničkih činova u OS RH

-Primjer časničkih(generalskih) i dočasničkih činova(časnički namjesnik i nadnarednik) u HKoV i HRZ

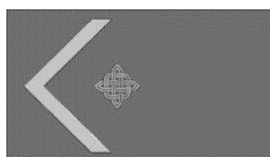

-Primjer časničkog(admiralskog) i dočasničkog(desetnik) čina u HRM

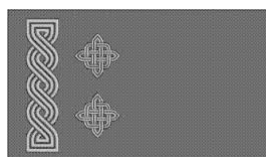
⁶ https://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cinovi_u_Oru%C5%BEanim_snagama_Republike_Hrvatske
Slika 4. https://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cinovi_u_Oru%C5%BEanim_snagama_Republike_Hrvatske (preuzeto dana 10.09.2015.)

Vojnički činovi su: vojnik, pozornik i razvodnik, te nose iste nazive u cijelim OS RH bez obzira radili se o činovima HKoV i HRZ ili HRM. Dočasnički činovi dijele se na više i niže, niži su: skupnik, desetnik, narednik, dok su viši činovi: nadnarednik, stožerni narednik i časnički namjesnik. Svi dočasnički činovi viši su od svih vojničkih činova, a časnički činovi viši su od svih dočasničkih činova. Časnički činovi također se dijele na više i niže kao i dočasnički činovi. Niži časnički činovi u HKoV i HRZ su poručnik, natporučnik, satnik, a u HRM su poručnik korvete, poručnik fregate i poručnik bojnog broda. Viši časnički činovi u HKoV i HRZ su bojnik, pukovnik i brigadir, a u HRM su kapetan korvete, kapetan fregate, kapetan bojnog broda. Generalski i admiralski činovi su najviši vojni činovi i kruna su karijere izabranog djela časnika, oni uz odgovornost da vode i zapovijedaju svim ustrojbeno nižim vojnim osobama, sami se nalaze na rukovodećim mjestima u svim granama Oružanih snaga ili su raspoređeni na dužnosti unutar samog Ministarstva obrane RH. Što se tiče vojnih specijalista još jednom ćemo ponoviti da su to djelatne vojne osobe koje su stručnjaci u svom području i kao takvi su prepoznati od Ministarstva obrane i OS RH. U sustavu ih najviše susrećemo u medicinskim zanimanjima i zanimanjima vezanim za održavanje vojne tehnike. Vojnim specijalistima dodjeljuje se čin skupnika vojnog specijalista ili poručnika/poručnika korvete vojnog specijalista (slika 5.) ovisno o vrsti zvanja i titule koje je stekao tijekom svog obrazovanja.⁷

Slika 5. Izgled činova vojnih specijalista u OS RH

Čin skupnika vojnog specijalista

Čin poručnika/poručnika korvete vojnog specijalista

3.2. Rod, služba i struka

Oružane snage dijele se na rodove, službe i struke te se unutar njih djelatnici obučavaju kroz specijalnosti. Rodovi su dijelovi Oružanih snaga namijenjeni i osposobljeni za provedbu operacija svakom rodu svojstvenim oružnim ili ne oružnim sustavima. Međusobno se razlikuju po opremi i naoružanju koji se koriste, doktrini uporabe te sadržajima školovanja i obuke. Kruta podjela OS između rodova odnosi se na borbene rodove i rodove borbene

⁷ Zakon o službi u OS RH „NN 73/13,75/15“ Članak 46.

Slika5.<https://www.google.hr/search?q=%C4%8Dinovi+vojnih+specijalista&espv=2&biw>(preuzeto dana 10.09.2015.)

potpore. Borbeni rodovi su: pješaštvo, oklopništvo, zrakoplovstvo i pomorstvo. Ti rodovi integriraju vatru i pokret djelujući na protivnika izravnom vatrom oružnih sustava, pri čemu su izloženi izravnoj vatri protivnika. U rodove borbene potpore spadaju: topništvo, protuzračna obrana, inženjerija, veza, nuklearno-biološko-kemijska obrana (NBKO), motrenje i navođenje, vojna policija i vojno-obavještajni rod. Rodovi borbene potpore djeluju na protivnika neizravnom vatrom, osiguravaju pokretljivost i protupokretljivost borbenih rodova, provode posebne oblike djelovanja ne oružnim sustavima ili provode zaštitu manevarskim snagama u provedbi operacija. Službe su dijelovi Oružanih snaga namijenjeni pružanju borbene potpore kroz provođenje ključnih funkcija, aktivnosti i zadaća potrebnih za održivost svih elemenata snaga u provedbi operacija. Ključne funkcije, aktivnosti i zadaće uključuju: održavanje i popravljavanje materijalno-tehničkih sredstava, opskrbu svim klasama materijala, skladištenje i rukovanje materijalno-tehničkim sredstvima, zdravstvenu skrb, kretanje i transport te graditeljsko održavanje zahtijevane borbene moći snaga tijekom dostizanja njihovih ciljeva. Službe su: tehnička, intendantska, zdravstvena, prometna i graditeljska. Struke su dijelovi Oružanih snaga koji provode funkcije, aktivnosti i zadaće koje u pravilu nisu izravno vezane uz oružanu borbu, a to su: pravna, glazbena, geoinformacijska, psihološka, financijska, kineziološka i dušobrižništvo.⁸

Svaki rod, služba i struka u OS RH ima daljnju podjelu na specijalnosti, od kojih su neke:

- U pješaštvu: opća, streljačka, minobacačka
- U zrakoplovstvu: opća pilotska, navigatorska.
- U pomorstvu: opća, topničko-raketna, podmorničko-protupodmornička, minska-protuminska, brodsko-navigacijska.
- U topništvu: opća, topničko-haubička, raketna, računaljska
- U pravnoj: opća
- U glazbenoj: opća i instrumentalna
- U zdravstvenoj: opća medicinska, zdravstveno-tehničarska, stomatološka, veterinarska, farmaceutska.

⁸ Odluka o rodovima, službama, strukama i njihovim specijalnostima članka 41. stavka 4. Zakona o obrani (»NN«, br. 73/13)

4. STANJA U SLUŽBI

Kada govorimo o stanjima u službi DVO to se odnosi na sljedeću podjelu: na dužnosti, na školovanja, na liječenja odnosno bolovanja, na raspolaganja, na upućivanje u drugo tijelo državne vlasti ili pravnu osobu i to po odluci ministarstva obrane, upućivanje u inozemstvo zbog sudjelovanja u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima (maksimalno u trajanju od jedne godine), upućivanje na rad u međunarodnu organizaciju (maksimalno u trajanju do dvije godine), upućivanje u inozemstvo kao vojnik izaslanik i/ili vojni predstavnik (maksimalno u trajanju do dvije godine) te udaljenje iz službe.

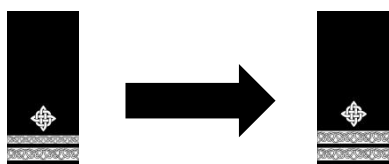
4.1. Vojno stručna specijalnost (VSSp)

Vojno stručna specijalnost (u daljnjem tekstu VSSp) je verificirana sposobnost vojnih osoba za obnašanje dužnosti u okviru roda, službe ili struke i funkcionalnog područja. Vojne osobe završetkom obuka i školovanja stječu osobni VSSp koji se može i ne mora razlikovati od ustrojbenog VSSp-a. Ustrojbeni VSSp propisuje kvalifikacijske uvjete, odnosno potrebnu vojno-stručnu osposobljenost vojne osobe u okviru roda, službe ili struke za obnašanje poslova na tom ustrojbenom mjestu. Osobni VSSp označava osposobljenost vojne osobe za obnašanje odgovarajućih dužnosti u OS, a stječe se uspješnim završetkom vojne obuke za vojnike/mornare odnosno vojne izobrazbe za dočasnike i časnike.

4.2. Raspodjela vojnog osoblja

Raspodjela osoblja je proces planiranja distribucije i dodjele dužnosti (rasporeda), odnosno postavljanja odgovarajućeg časnika, dočasnika ili vojnika/mornara na pravo mjesto u pravo vrijeme. Predstavlja raščlambenu funkciju određivanja zahtjeva (potreba) OS za osobljem po pojedinim kategorijama osoblja (razina čina) za svaki rod, struku i specijalnost. Personalna zajednica obavezna je osigurati odgovarajuće osoblje što funkciju raspodjele određuje kao najvažniju cjelinu cijelog sustava upravljanja osobljem. Djelatne vojne osobe raspoređuju se na odgovarajuće ustrojbeno mjesto na rok od 3,4 ili 5 godina, prema činu, VSSp i drugim posebnim uvjetima propisanim za pojedina mjesta. Za časnika odnosno dočasnika koji je u činu proveo 4 godine, odgovarajuće ustrojbeno mjesto je ustrojbeno mjesto neposredno višeg čina (slika 6.).

Slika 6. Prikaz neposredno višeg čina

Vojne osobe mogu biti raspoređene odlukom ministra obrane ili načelnika GS u: vojnu postrojbu, zapovjedništvo, ustanovu OS RH ili u drugo tijelo državne vlasti kao i ustanovu pod vodstvom pravne osobe sukladno interesu službe. Temeljni kriterij za raspored na novu dužnost su: stručna sprema, čin, osobni VSSp, posebne sposobnosti predviđene za to radno mjesto, ustrojbeno mjesto te na osnovu postignutih rezultata tijekom službe. DVO može biti raspoređena na ustrojbeno mjesto u okviru drugog roda, struke ili druge VSSp ili ustrojbenog mjesta državnih službenika ili namještenika istog stupnja stručne spreme u slučajevima:

- ako se ukine vojna postrojba ili ustrojbeno mjesto na kojem je bio raspoređen;
- ako je proglašena zdravstveno nesposobna za obnašanje dosadašnje dužnosti ili druga ustrojbeno mjesto u okviru roda odnosno struke kojoj pripada, ali postoji preostala radna sposobnost za službu;
- ako to sama zatraži;
- ako je to u interesu službe.

Svaki novi raspored djelatne vojne osobe ili njegova izmjena mora se posebno obrazložiti. Premještena osoba zadržava sva prava ustrojbenog mjesta, ako je to za nju povoljnije, osim prava na dodatak, odnosno naknadu vezanu za obnašanje prijašnje dužnosti. Raspored na drugo ustrojbeno mjesto može trajati do dvije godine, odnosno do stjecanja uvjeta za mirovinu, ako se pravo na mirovinu može ostvariti u roku od najviše 5 godina.

Djelatna vojna osoba također se može rasporediti na ustrojbeno mjesto nižeg čina od osobnog ako je to u interesu OS zbog:

- ukidanja ustrojbenog mjesta;
- zbog premještanja na temelju osobne zamolbe;
- kada je razriješena dužnosti, a nema mogućnosti postavljanja na ustrojbeno mjesto svog čina;
- kada se pojedina ustrojbeno mjesto ne mogu popuniti;

- kada je ocjenom zdravstvene komisije predložena promjena ustrojbenog mjesta.

Osoba koja je raspoređena na ustrojbeno mjesto neposredno nižeg čina može provesti maksimalno dvije godine na tom mjestu.

4.3. Premještaj DVO-a

Premještanjem se smatra raspored na drugo ustrojbeno mjesto u drugo mjesto službe koje je najmanje 50 km udaljeno od dosadašnjeg mjesta službe. Premještaj DVO provodi se zbog popune ustrojbenih mjesta koja su ostala slobodna nakon upućivanja DVO na školovanje (ako je školovanje duže od 6 mjeseci), zbog zdravstvenog stanja DVO (ako je duže od 3 mjeseca) ili zbog zdravstvenog stanja užeg člana obitelji a na temelju nalaza zdravstvene komisije, zbog neodgodivih interesa službe u svezi s ustrojavanjem novih ili ukidanjem postojećih zapovjedništava, postrojbi, ustanova unutar OS RH ili njihovih dijelova, te zbog drugih važnih i neodgodivih interesa službe. Također se DVO mogu na osobnu zamolbu premjestiti, ako su proveli 6 godina u službi i 3 godine u mjestu iz kojeg traži premještaj. Djelatne vojne osobe, službenici i namještenici premještaju se na drugo ustrojbeno mjesto nakon 4 godine ako se služba obavljala po otegotnim uvjetima. Djelatni časnici i dočasnici mogu neprekidno obnašati zapovjednu dužnost na istom ustrojbenom mjestu do razine zapovjednika brigade najdulje 4 godine. Iznimno može i dulje, ali najdulje 6 godina i to na prijedlog načelnika GS uz suglasnost ministra obrane.

4.4. Stavljanje na raspolaganje

Djelatne vojne osobe, državni službenici i namještenici stavljaju se na raspolaganje:

- Ako nakon ukidanja ustrojbenog mjesta ne može biti raspoređena, odnosno imenovana na drugo mjesto;
- Ako je proglašena zdravstveno nesposobna za dužnost koju obnaša, a ne može biti imenovana na drugu dužnost;
- Osoba može biti na raspolaganju 6 mjeseci od dana donošenja rješenja o stavljanju na raspolaganje.

Osoba stavljena na raspolaganje zadržava prava osobnog čina. Nadalje vojne osobe kao i državni službenici i namještenici mogu biti i udaljeni iz službe u slučaju da se protiv njih vodi istražni postupak i određen im je istražni zatvor, s danom određivanja istražnog zatvora. Također mogu biti udaljeni iz službe kada je pokrenut kazneni ili stegovni postupak zbog stegovnog prijestupa, a povreda je takve naravi da bi ostanak u službi dok traje kazneni ili stegovni postupak mogao štetiti interesima službe. U slučaju da su dovedeni u opasnost život i zdravlje ljudi odnosno imovina veće vrijednosti, ministar obrane odnosno načelnik GS mogu rješenjem trenutačno udaljiti iz službe odgovorne osobe u zapovjednom lancu do utvrđivanja konkretne pojedinačne odgovornosti. Protiv rješenja o udaljenju iz službe nije dopuštena žalba.

5. VOJNOSTEGOVNI SUSTAVI

Otkada postoji država, postoji u izvjesnom obliku i vojska kako bi je sačuvala. Od kada je vojske, postoje i razvijaju se i oblici kao i metode njenog očuvanja. Jedan od najvažnijih načina zaštite vojnog sustava iznutra je uvođenje pravila i principa vojne stege u samu srž egzistencije vojne organizacije. Zna se da gotovo i nema sustava u državi i društvu koje može opstati bez određenog oblika unutarnje povezanosti i stege. Onda je tim više jasno da zbog svoje prirode vojni sustav ne može izgraditi ni sačuvati ukoliko ne sadrži određena pravila kojih bi se svi pripadnici trebali pridržavati.

5.1. Država, vojska i vojna stega kao sustavi

I država i vojska kao njezin podsustav su organizacije, a organizacije u sebi obuhvaćaju sljedeće elemente: ljude, cilj ili svrhu, djelatnosti ili funkcije, sredstva organizacije, oblik ili strukturu, svakodnevni službeni i normativni jezik, određeni stupanj zajedništva. Kako bismo shvatili pojam vojne stege, moramo promotriti njen položaj u okviru šireg sustava u koje je uključena, odnosno čiji je ona bitni sastavni dio. Stoga ćemo ukratko razmotriti sustave države i vojske, dajući par osnovnih napomena o sustavu koje su uključene u vojni podsustav, a to je država. Država je polivalentna pojava koja ima vlast, stanovništvo, teritorij i pravni poredak. Ta suverena vlast prema karakteristikama je društvena, prisilna i suverena. Pravo nije istovjetno sa silom, ali bez nje ne može postojati. Sila je pokretač i oslonac prava, ali ne čini čitavo pravo. Uz silu stalan je element uvjerenja. Nema pravne norme koja bi mogla učinkovito postojati, a da nije donesena i podržana nečijim uvjerenjima. Važan element psihičke prisile koje se manifestira u nagovještaju sankcije u slučaju da se pravne norme povrijede ili ne ispune. Nažalost taj strah od kazne je jedina pobuda zbog koje se pojedinci drže ispunjavanja ili poštivanja pravnih normi. Pravni sustav nije tek jedan od državnih podsustava. Jer država živi i djeluje u „omotaču prava“ koji je prožima kao što zrak prožima svako živo biće. Država ga sama stvara i jamči njegovu egzistenciju jer bez njega ne može. Promatrana kao sustav, država nužno razvija svoje daljnje podsustave koji služe njenoj opstojnosti i napretku. Tako je vojska, povijesno gledano, vrlo rano shvaćena kao jedan od bitnih podsustava države. U antičko doba pobjeda je bila egzistencijalni interes svakog Grka, ne samo vladajuće skupine u Ateni ili Sparti. Kako država jača, vojska sve više postaje posebni sustav. Profesionalna vojska u najčišćem izrazu plaćeničke vojske kasnog Srednjeg vijeka u Italiji i ranog Novog vijeka gotovo posvuda u Europi samo po svojoj profesionalnosti

distancira se od zajednice i povećava manevarski prostor vladajuće elite, postavši instrument u ostvarenju njihovih materijalnih i dinastičkih interesa. U 19. I 20. Stoljeću raste moć vojne tehnike s jedne, a nacionalni i drugi ideološki pokreti identificiraju se s državom, pa se zajednica uvlači u vanjske vojne akcije države putem opće vojne obveze i organiziranjem cjelokupnog stanovništva za rat.⁹

5.2. Općenito o stezi

Stega¹⁰ se općenito definira kao dio ili grana znanosti, kasnije školski predmet i sportska grana, te kao skup zakonskih odredbi, uredbi, propisa i uputa kojima se određuju prava i dužnosti, obaveze i odgovornost članova neke organizacije ili sustava radi postizanja određenih ciljeva i izvršenja zadaća. Iz gore navedene definicije može se iščitati da disciplinirati znači upućivati ga, odnosno podvrgavati ga određenom redu, te ga uvježbavati i kazniti po potrebi. Kao moralna (etička) kategorija ona predstavlja, u većem ili manjem opsegu podvrgavanje ljudi određenom običajnom ili propisanom redu, moralnim normama i autoritetu. Njena bit izražava se u podređivanju osobnih interesa zajedničkim, skupnim interesima u jedinstvu misli i akcije određene skupine ljudi u njihovoj spoznaji o nužnosti toga rada i o potrebi sankcioniranja, a sve u svrhu postizanja zajedničkog cilja.

5.3. Vojna stega

Vojnu stegu možemo odrediti u širem i užem smislu. U širem smislu, to su sve pravne dužnosti pripadnika OS u obavljanju službe i izvan nje. Dok u užem smislu, vojnu stegu možemo odrediti kao dužnosti nadređenih i podređenih s gledišta hijerarhijske subkoordinacije, tj. dužnosti koje proistječu iz odnosa rukovođenja i zapovijedanja, kao i izvršavanja zapovijedi. Pogrešno je vojnu stegu promatrati samo kao skup mjera i postupaka za kažnjavanje nediscipliniranih djelatnika, to je samo stegovna odgovornost, a vojna stega u cjelini je nešto mnogo više. Ona naime predstavlja ukupnost kvalitetnog i skladnog izvršavanja svih borbenih i neborbenih zadaća i drugih poslova u OS od strane svih njenih pripadnika uvijek i svugdje. Kažnjavanja zbog odudaranja od takvog ponašanja dolazi kasnije

⁹ Vojno stegovni sustavi i materijalna odgovornost pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske : priručnik za zapovjednike i voditelje ustrojstvenih jedinica : udžbenik za polaznike vojnih škola, autor:Sven J. Reinold,2 izmijenjeno i dopunjeno izdanje-MORH 2009./str. 158. i 159.

¹⁰ disciplina (lat.). 1. Stega, red, poslušnost; navika na pokoravanje određenom poretku

ako netko izađe iz tako postavljenih okvira. Temeljna joj je svrha ostvarivanje bezuvjetnog izvršavanja svih propisa, pravila i zapovijedi, te jačanje unutrašnje čvrstine i reda u Oružanim snagama. Ona za cilj ima razvijati samokontrolu, karakter i učinkovitost uz podređivanje kontrolnom mehanizmu radi dobrobiti vojne organizacije. Manifestira se u ispravnom pozdravljanju i vojničkom izgledu, pravilnom i primjerenom djelovanju u svakodnevnom radu, konkretnom djelovanju u hitnim situacijama i naravno u borbi kao instrument učinkovitosti koji donosi pobjedu. Zakon o službi u OS RH stegu definira kao: „Točno, potpuno i pravodobno obavljanje poslova i zadaća u OS RH u skladu sa Zakonom, Pravilnikom o vojnoj stezi, drugim propisima, pojedinačnim aktima i zapovijedima nadređenih osoba, te poštovanje načela ponašanja u vojnoj službi i izvan nje.“. No naravno treba je shvatiti mnogo šire, zato što bezuvjetno i svjesno ispunjavanje svih dužnosti polazi od obveze svake vojne osobe da preko obuke shvati i usvoji ispravne poglede i stavove obrambene politike naše države, te da poznaje temeljna prava vojne doktrine.

Vojna stega obuhvaća:

- I. Stegu rada-obvezu točnog, potpunom i pravodobnog izvršavanja vojne dužnosti, te obvezu strogog pridržavanja vojnih propisa i pravila.
- II. Stegu ponašanja u svezi s obnašanjem vojne dužnosti-pridržavanje općeg reda ustanovljenog zakonima i propisima.
- III. Stegu ponašanja izvan službe-obveza pridržavanja pravila ponašanja vojnih osoba i poštovanja općeg reda i poretka obaveznog za sve građane.

5.4. Stegovna odgovornost

Vojna stega i stegovna odgovornost nemaju isto značenje tj. nisu isto. Čak se može reći da su one zapravo suprotnosti jer gledajući načelo, do stegovne odgovornosti dolazi kada stega nema i obratno. Ako vlada čvrsta i kvalitetna stega koja se ne krši, onda nema ni stegovne odgovornosti. Imajući to na umu, može se tvrditi da je to odgovornost kojoj podliježu oni pripadnici oružanih snaga koji poslove i radne zadaće ne obavljaju točno, potpuno i pravodobno, čiji su postupci suprotni odredbama Zakona o službi u OS RH, Pravilnika o vojnoj stezi i ostalih propisa vezanih za samu stegu. Za uspostavljanje i održavanje stege odgovorni su zapovjednici i voditelji ustrojbenih cjelina, dužnost za njihovo provođenje imaju svi pripadnici OS RH.

Za utvrđivanje stegovne odgovornosti kršitelja vojne stege nadležni su:

- Zapovjednici i voditelji (za lakše kršenje vojne stege)
- Vojnostegovni sudovi (za teže kršenje vojne stege)

Pravilnik o vojnoj stezi donosi Predsjednik RH kao Vrhovni zapovjednik OS RH, a u skladu s tim ministar obrane donosi: Odluku o načinu vođenja evidencije stegovnih mjera i kazni, Odluku o određivanju broja i strukture osobnih činova sudaca i porotnika vojnostegovnih sudova, Odluku o utvrđivanju broja i strukture branitelja po službenoj dužnosti, te Odluku o ustrojavanju vojničkih pritvora za izvršavanje kazne vojničkog pritvora do 30 dana. Kršenje vojne stege jedno je od kažnjivih ponašanja čovjeka koje mogu počinuti pripadnici oružanih snaga, te je to čin koji zaslužuje primjerenu stegovnu sankciju. Počinitelj tog čina osobno za svoje djelo zaslužuje određeni prijekor, osudu zbog svoje odgovornosti. Tu se radi o postupku odnosno djelu koje je s gledišta pravnog poretka nedopušteno. Postoje četiri temeljna obilježja kršenja vojne stege:

- I. Radnja – akt počinitelja izražen u vanjskom svijetu koji narušava pravom uspostavljeno dobro;
- II. Protupravnost – ocjena djela kao društveno opasnog;
- III. Odgovornost – krivnja tj. ocjena o tome može li se počinitelju uputiti osobna osuda zbog njegovog ponašanja;
- IV. Kažnjivost – kršenje vojne stege nedopuštena je radnja koja zaslužuje primjerenu sankciju.

S obzirom na težinu, naše vojnostegovno pravo kršenje vojne stege dijele se na: stegovne pogreške i stegovne prijestupe.

5.5. Stegovne pogreške

Stegovne pogreške su lakša kršenja vojne stege, te se sankcionira kroz stegovnu mjeru kao npr:

- nepravodobno ili nepotpuno izvršenje zapovijedi, odluka i naloga nadređenoga,
- učestalo kašnjenje u službu ili na dužnost ili raniji odlasci s dužnosti ili iz službe,
- neopravdani izostanak iz službe ili s dužnosti u trajanju od jednog dana,

- neobavješćivanje nadređenog o spriječenosti dolaska u službu ili na dužnost u roku od 24 sata,
- povreda propisa o nošenju vojne odore, vojničkom izgledu i osobnoj higijeni,
- neuljudan odnos prema suradnicima, podređenima i nadređenima,
- povreda propisa o pozdravljanju, obraćanju, predstavljanju i javljanju,
- drugo postupanje suprotno propisima iz područja obrane kojim se ne nanosi šteta imovini Republike Hrvatske.

Za gore navedena djela propisane su slijedeće mjere:

- opomena,
- ukor,
- prekoredna služba u trajanju do tri smjene,
- zabrana izlaska iz vojarne u trajanju do 10 dana,
- smanjenje plaće od 5% do 20% u trajanju od 1 do 3 mjeseca.

Ovakve sankcije donosi isključivo zapovjednik ustrojbene cjeline, te on ne smije dati kaznu prekršitelju koja nije gore navedena.¹¹

5.6. Stegovni prijestupi

Stegovni prijestupi su oblik težeg kršenja vojne stege i njih isključivo može donijeti samo vojnostegovni sud.

Stegovni prijestupi su:

- neizvršenje ili odbijanje izvršenja zapovijedi, odluka ili naloga nadređenoga,
- samovoljno napuštanje postrojbe ili ustanove,
- samovolja u obavljanju službe ili dužnosti,
- nesavjesno ili nemarno obavljanje službe,
- spavanje u službi ili na dužnosti,
- unošenje i omogućavanje unošenja alkohola ili opojnih droga u službene prostorije,
- dolazak na službu ili dužnost pod utjecajem alkohola ili opojnih droga,

¹¹ Zakon o službi u OS RH „NN 73/13,75/15“ Članak 57. i 64.

- konzumiranje te dovođenje u stanje ovisnosti o alkoholu ili opojnim drogama na službi ili dužnosti,
- zlorabiti položaja ili prekoračenje službenih ovlasti,
- povreda propisa o stražarskoj službi,
- povreda propisa o uporabi sile ili vatrenog oružja,
- neovlaštena uporaba sredstava dodijeljenih ili povjerenih radi izvršenja zadaća ili dužnosti,
- nanošenje štete vojnoj imovini ili drugoj imovini u svezi s obavljanjem službe,
- povreda propisa o čuvanju klasificiranih podataka obrane,
- neopravdani izostanak iz službe ili s dužnosti u trajanju od 2 do 5 dana,
- zlorabiti bolovanja,
- krivotvorenje izvješća ili podnošenje lažnih izvješća,
- krivotvorenje, uništenje ili prikrivanje službenih isprava, službenih knjiga ili predmeta,
- uporaba krivotvorenog dokumenta radi dovođenja u zabludu i održavanja u zabludi Ministarstva obrane i Oružanih snaga,
- nepodužimanje propisanih, zapovjedenih ili drugih mjera potrebnih za očuvanje života i zdravlja ljudi te ispravnosti tehnike i objekata,
- neudovoljavanje ili nepostupanje u skladu sa zahtjevom vojnostegovnog suda,
- postupak kojim se vrijeđa dostojanstvo, po spolu, vjeri, naciji ili boji kože,
- seksualno zlostavljanje ili uznemiravanje,
- nedolično ponašanje koje nanosi štetu ugledu Ministarstva obrane i Oružanih snaga,
- tjelesni sukob,
- traženje i uzimanje pozajmice od većeg broja pripadnika Oružanih snaga ili djelatnika Ministarstva obrane,
- organiziranje ili sudjelovanje u igrama za novac u službenim prostorijama,
- zahtijevanje ili primanje darova ili kakve druge koristi,
- prikrivanje ili neprijavlivanje počinitelja stegovnih prijestupa i stegovnih pogrešaka,
- obavljanje djelatnosti koja je u suprotnosti s odredbama ovoga Zakona ili bez prethodnog odobrenja ministra obrane,
- povreda propisa o političkom djelovanju ili sindikalnom organiziranju u Oružanim snagama,
- izvršenje kaznenog djela za koje se pokreće postupak po službenoj dužnosti,

- svako kršenje prava koje pripadnicima Oružanih snaga po propisima pripadaju,
- drugo postupanje suprotno propisima iz područja obrane kojim se nanosi šteta imovini Republike Hrvatske.

Za gore navedene povrede vojne stege propisane su stegovne kazne:

- zaustavljanje u napredovanju u službi i promaknuću u trajanju od 1 do 4 godine,
- smanjenje plaće od 21% do 33% u trajanju od 4 do 12 mjeseci,
- vojnički pritvor u trajanju do 30 dana,
- prevođenje čina u neposredno niži čin,
- oduzimanje čina,
- smjenjivanje s dužnosti uz raspored na ustrojbeno mjesto neposredno nižeg čina u trajanju od 1 do 3 godine,
- smjenjivanje sa zapovjedne odnosno voditeljske dužnosti uz zabranu imenovanja na takvu dužnost u trajanju od 1 do 5 godina,
- raskid ugovora o školovanju,
- prestanak djelatne službe.

Navedene sankcije donosi isključivo vojnostegovni sud, nakon izvršenog suđenja i donesene presude. Stegovna kazna zaustavljanja u napredovanju u službi i promaknuću može se izreći samo djelatnim vojnim osobama, pričuvnim časnicima i dočasnicima.¹² Stegovna kazna smanjenja plaće može se izreći samo djelatnim vojnim osobama, službenicima i namještenicima. Stegovna kazna vojničkog pritvora može se izreći samo djelatnim vojnicima. Stegovne kazne prevođenja u neposredno niži čin i oduzimanja čina mogu se izreći samo vojnim osobama. Stegovna kazna smjenjivanja s dužnosti uz raspored na ustrojbeno mjesto neposredno nižeg čina u trajanju od 1 do 3 godine može se izreći svim pripadnicima Oružanih snaga. Časnika se ne može rasporediti na ustrojbeno mjesto dočasnika, a dočasnika na ustrojbeno mjesto vojnika. Stegovna mjera smjenjivanja sa zapovjedne, odnosno voditeljske dužnosti uz zabranu imenovanja na takvu dužnost u trajanju od 1 do 5 godina može se izreći svim pripadnicima Oružanih snaga raspoređenima na zapovjedne odnosno voditeljske dužnosti. Stegovna kazna raskida ugovora o školovanju može se izreći kadetima. Stegovna kazna prestanka službe može se izreći djelatnim vojnim osobama, službenicima i namještenicima.

¹² Zakon o službi u OS RH „NN 73/13,75/15“ Članak 66.

6. SLUŽBENO OCJENJIVANJE

Službena ocjena predstavlja važan kriterij pri donošenju odluka tijekom razvoja vojne karijere djelatnih vojnih osoba. Službeno ocjenjivanje je postupak u kojem ocjenjivači prate, mjere i ocjenjuju rad, osobine i postignuća DVO. Možemo reći da su one izravan i ključan temelj za donošenje odluka o svim važnim pitanjima uz stanja i kretanja u službi, kao npr. za: redovito promaknuće, raspoređivanje na nove dužnosti, poticaji savjesnog obnašanja dužnosti, poticaji obavljanja zadaća, odabiru za daljnju izobrazbu, perspektivu službi, poticajima stručnog (samo)usavršavanja.

6.1. Uvjeti i postupak ocjenjivanja DVO

Uvjeti za ocjenjivanje DVO su stručnost i usavršavanje, sposobnost vođenja i zapovijedanja, odnosno upravljanja, ljudske i vojničke osobine, odnos prema dužnosti i vojnoj stezi, psihofizičke sposobnosti i ukupne mogućnosti osobe. Najvažnija stavka kod ocjenjivanja je psihofizička sposobnost. Naime ovisno o tome koju ocjenu djelatnik dobije iz tjelesnih (motoričkih) provjera. Ukoliko je ocjenjivana osoba dobila ocjenu „ne zadovoljava“ iz motoričkih provjera, ta osoba će biti službeno ocjenjena sa ocjenom „zadovoljava“ bez obzira ako joj je prosjek ocjena na godišnjoj razini po svim stavkama bio npr. 4,5. Djelatne vojne osobe redovno se ocjenjuju službenom ocjenom za rad, iskazane osobine i postignuća tijekom kalendarske godine. Službeno ocjenjivanje djelatnih vojnih osoba provodi se na obrascu za ocjenjivanje - Obrazac 2 koji možemo vidjeti na slici 7.¹³

Slika 7. Obrazac 2 za službeno ocjenjivanje DVO u OS RH

The image shows two versions of the 'Obrazac 2 za službeno ocjenjivanje DVO u OS RH' form. The left version is the 'OBRAZAC 2 ZA OCJENJIVANJE DVO U OS RH' and the right version is the 'OBRAZAC 2 ZA OCJENJIVANJE DVO U OS RH'. Both forms are structured with multiple sections for data entry, including personal information, service details, and evaluation criteria. The forms are filled out with handwritten data, showing the process of evaluating a military officer's performance.

¹³ Pravilnik o ocjenjivanju DVO („Narodne novine“, broj 114/14), članak 1.;3. i 7.

Slika 7. Obrazac 2 za službeno ocjenjivanje DVO u OS RH (Pravilnik o ocjenjivanju DVO („NN“, broj 114/14))

Službena ocjena donosi se na temelju pojedinačnih ocjena i predstavlja ukupne mogućnosti djelatne vojne osobe. Djelatne vojne osobe koje tijekom ocjenjivačkog razdoblja ne pristupe provjeri tjelesnih sposobnosti ocjenjuju se službenom ocjenom »ne zadovoljava«. Djelatnim vojnim osobama za koje se ne provodi provjera tjelesne spremnosti na temelju odredbi pravilnika kojim se utvrđuju zdravstveni, psihički, tjelesni i sigurnosni uvjeti za prijam u službu, ne ocjenjuje se razina tjelesne sposobnosti. Djelatnim vojnicima/mornarima ne ocjenjuje se sposobnost zapovijedanja odnosno upravljanja. Djelatni dočasnik i časnik može biti ocijenjen službenom ocjenom: »osobito se ističe« ako je ocijenjen s najmanje tri pojedinačne ocjene »osobito se ističe«, »ističe se« ako je ocijenjen s najmanje tri pojedinačne ocjene »ističe se« i višom ocjenom, ili ako je ocijenjen s najmanje tri pojedinačne ocjene »dobar« i dvije ocjene »osobito se ističe«, ili jednom ocjenom »osobito se ističe« i jednom ocjenom »ističe se«, »dobar« ako je ocijenjen s najmanje tri pojedinačne ocjene »dobar«. Djelatni vojnik/mornar može biti ocijenjen službenom ocjenom: »osobito se ističe« ako je ocijenjen s najmanje tri pojedinačne ocjene »osobito se ističe«, »ističe se« ako je ocijenjen s najmanje dvije pojedinačne ocjene »ističe se« ili »osobito se ističe«, »dobar« ako je ocijenjen s najmanje dvije pojedinačne ocjene »dobar«. Ovlašteni ocjenjivači u matičnoj postrojbi u službenoj godišnjoj ocjeni ocjenjuju rad i postignuća djelatnih vojnih osoba i za vrijeme provedeno na školovanju u zemlji i inozemstvu, u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu, na radu u međunarodnim organizacijama, u drugom tijelu državne vlasti i pravnoj osobi prema odluci ministra.

6.2. Odgovornost ocjenjivača

Dolaskom na snagu novog Pravilnika o ocjenjivanju, odgovornost ocjenjivača se smanjila s obzirom na gore navedeni primjer koji se odnosi na ocjenu tjelesne sposobnosti djelatne vojne osobe. Prema novom pravilniku odgovornost leži isključivo na ocjenjivanoj osobi jer je u slučaju da želi visoku godišnju ocjenu, mora isključivo poraditi na fizičkoj odnosno tjelesnoj spremi uz sve ostale potrebne elemente sposobnosti kako bi ostvario što bolju godišnju ocjenu. No unatoč tome, zapovjednici tj. prvo i drugo nadređeni nisu potpuno lišeni odgovornosti za ocjenjivanje svojih podređenih. Ocjenjivanje mora biti: pravedno, objektivno i nepristrano. Bilo kakvo odstupanje od ovih načela moralo bi biti odmah i primjereno kažnjeno.

7. POSEBNOSTI I NUŽNOST ROČNOG SASTAVA OS RH

Ustrojavanje ročničkog kadra u OS RH započelo je gotovo u isto vrijeme kao i ustrojavanje redovnih rodova hrvatske vojske. Uzevši u obzir da je OS RH ustrojene u prvim danima agresije vojske JNA odnosno agresija srba na Hrvatsku i svaki čovjek je bio bitan u obrani suvereniteta naše lijepe nam države Hrvatske. Tako je oformljen i prvi sastav ročnika Hrvatske vojske. Nakon samo nekoliko mjeseci obuke u malobrojnim vojarnama pod kontrolom Hrvatske vojske, svoj ročnički „staž“ odradili su na prvim crtama obrane. Slavna 113. Šibenska brigada veliku većinu svojih akcija uradila je upravo sa ročnicima u sastavu.

7.1. Pojam ročničkog sastava

Svaka oružana sila na svijetu u svom sastavu ima ročnike pa tako i Republika Hrvatska. Danas 20 godina nakon VRO „Oluja“ postoji program dragovoljnih ročnika. Taj program kako mu i sam naziv govori je na dobrovoljnoj bazi, no svi državljani RH moraju se evidentirati u vojnu bazu sa navršenih 18. Godina života. Taj proces evidentiranja se naziva regrutacija u kojoj se svaki pojedinac izjašnjava u kojem bi rodu vojske htio završiti svoj ročnički staž, kao i početne zdravstvene testove, te psihološke testove da bi se vidjelo da li taj pojedinac može psihički podnijeti zadaće koje će budući zapovjednici stavljati ispred njega. Kandidati za ročnike nakon uspješno obavljene regrutacije, javljaju se u svoj Ured za obranu, nalaze se u većim gradovima, gdje podnose prijavu za pristupanje programu dragovoljnih ročnika.

U prošlim vremenima gore navedeni proces nije tekao na taj način, već je postojala obveza služenja vojnog roka. Obavezni vojni rok trajao je 6 mjeseci, a njega su bili oslobođeni redoviti studenti (dok ne završe fakultet), profesionalni sportaši I. i II. Kategorije (koji su služili vojsku u tzv. sportskim satnijama), te samohrani roditelji djece do 10 godina. Također se svaki pojedinac mogao izjasniti želi li obavezni rok provesti u vojnoj ili civilnoj službi. Tako bi ročnici koji su izabrali civilno služenje roka, morali odraditi 10 mjeseci u državnim ustanovama koje je odabirao ministar ili načelnik Glavnog stožera.

7.2. Dragovoljno služenje vojnog roka

Nakon ukidanja obaveznog vojnog roka 2009. godine, uvedeno je tzv. dragovoljno služenje vojnog roka. Ročnici se prijavljuju na dragovoljnoj bazi u Uredima za obranu, koji potom vrše selekciju i upućuju kandidate na zdravstvene testove. Zdravstveni testovi potrebni su za ulazak na prvu razinu obuke i isti su kao i oni testovi za prijem u djelatni vojni sastav. Kandidati koji su zadovoljili na zdravstvenim testovima nadalje se upućuju na psihološke testove, te ako zadovolje rezultatima tih testova upućuju se na odsluženje dragovoljnog vojnog roka. Obuka (temeljna i specijalistička) traje osam tjedana i provodi se u Požegi i na Vojnom poligonu Gašinci. Prva razina odsluženja vojnog roka traje 3 mjeseca u vojarni 123. brigade Požega. Na navedenoj razini uče temeljna vojna znanja, nakon uvodnih dana ročnici polažu svečanu prisegu. Svečana prisega je jedan od najsvečanijih trenutaka u karijeri svakog vojnika, dočasnika i časnika, pa tako i ročnika (slika 8).

Slika 8. Tekst svečane prisege

Prisežem da ću vjerno i časno izvršavati dužnosti koje od mene, pripadnika Hrvatske vojske, zahtijevaju i da ću se savjesno i odgovorno pokoravati službenim naredbama i zapovijedima. Prisežem da ću i uz žrtvu vlastitog života štiti i braniti svoju domovinu Hrvatsku, njezin suverenitet, teritorijalnu cjelovitost i sve njezine građane.

Po uspješnom završetku programa obuke dragovoljnog vojnog osposobljavanja, u skladu s postignutim rezultatima u obuci, odabranim ročnicima može se ovisno o stručnoj spremi ponuditi sklapanje ugovora o osposobljavanju za djelatnog vojnika i dočasnika (SSS), odnosno o izobrazbi časnika (VŠS i VSS), potpisom kojim se stječe status djelatne vojne osobe. Primanje u djelatnu vojnu službu provodi se sukladno potrebama OS RH, kao i Godišnjem planu za prijam u OS RH, te nije izravno vezano uz program dragovoljnog vojnog osposobljavanja, odnosno, navedenim programom i završetkom obuke ne stječe se automatski obveza OS RH za primanje završenih ročnika u djelatnu vojnu službu.¹⁴

Iz ovog svega gore navedenog postavlja se pitanje: „Čemu sve to?“. Naime svaki pojedinac koji se želi zaposliti u bilo kojoj državnoj službi ili se bavi poslovima kao što je vatrogasac, policajac i carinik mora imati završen program dobrovoljnih ročnika. Također moram naglasiti da se na početnoj obuci svaki pojedinac susreće s „problemima“ na koje do sada nije

¹⁴<http://www.morh.hr/hr/karijera-u-morh-u/dragovoljni-rocnici/9010-program-dragovoljnog-vojnog-osposobljavanja-31012014.html>

navikao. Pa tako jedna jednostavna zadaća kao što je uređenje spavaonice, za neke predstavlja veliki problem, a taborovanje u prirodi još veći problem i „šok“ a koji je kruna početne ročničke obuke. Na taboru se neki prvi put susreću sa spavanjem u vreći ispod vedrog neba, sa ranim insektima, hranom iz konzerve i osnovnim tehnikama za preživljavanje. Nakon završetka prve razine obuke najbolji kandidati se pozivaju na drugu razinu, poznatiju pod nazivom specijalistička obuka. U ovoj fazi obuke kandidati se ponovno suočavaju sa tjelesnim normama, ali ovaj put rigoroznijim nego na temeljnom djelu obuke. Ukoliko vojnik ne ispuni zadane norme tj. ako ne zadovolji rezultatom tjelesnih provjera, taj vojnik bit će otpušten iz vojske i vraćen kući. Specijalistička obuka provodi se na nekoliko lokacija diljem Hrvatske ovisno o rodu vojske. Tako da se mornarička obuka provodi u Splitu, pješništvo u Kninu i Đakovu, topništvo u Slunju, oklopništvo na vojnom poligonu Gašinci i zrakoplovstvo u Zagrebu i Zadru. Na ovom djelu obuke instruktori i zapovjednici u svakom trenutku mogu udaljiti ročnike s obuke ukoliko se ne ponašaju u skladu sa zapovijedi ili ako krše stegu, tim činom vojna karijera za takve vojnike biti će gotova.

7.3. Prava dragovoljnih ročnika

Dragovoljni ročnici imaju gotovo sva prava kao i djelatni sastav Hrvatske vojske. Razlikuju se samo u financijskom dijelu jer ročnici ne primaju plaću za svoj rad već novčanu naknadu sličnu onoj kao kod kadeta u iznosu od 1200 kn. Prava koja ročnicima pripadaju jesu: pravo na zdravstvenu skrb unutar zdravstvenog sustava OS, naknada putnih troškova za dolazak i odlazak na dragovoljno služenje vojnog roka, na nagradni vikend i na izvanredni dopust, osiguranje od ozljede na radu i profesionalne bolesti, smještaj i prehrana(u ovom segmentu mogu reći da ostvaruju čak i veća prava nego djelatna vojna osoba), vojna odora, sportska i zaštitna oprema.¹⁵ Kao takvi podliježu i stegovnoj odgovornosti kao i svaki drugi pripadnik OS RH. Ročnici koji imaju završen studij (uzevši u obzir da je stečeno zvanje deficitarno za kadar OS RH) po završetku obuke upućuje se na radno mjesto, te po završetku prvog vojničkog ugovora u trajanju od 3 godine i na temeljnu časničku izobrazbu. Ostatak ročnika po završetku specijalističkog dijela obuke, selektiraju se ukoliko žele ostati dio vojnog sustava i raspoređuju se na radna mjesta ovisno o VSSp koju su stekli na specijalističkom djelu i tako započinju svoju vojničku/mornarsku karijeru. Prvih 6 mjeseci nalaze se na probnom roku, te

¹⁵ <http://www.morh.hr/hr/karijera-u-os-rh/dragovoljni-ro%C4%8Dnici.html>

nakon evaluacije potpisuju ugovor na 3 godine, te time postaju punopravni članovi tj. pripadnici najvećeg sustava u Republici Hrvatskoj.

7.4. Usporedba obveznog i dragovoljnog služenja vojnog roka

Obvezni vojni rok nametnut je mladoj populaciji kao nešto što se mora odraditi ili će zbog toga snositi zakonske posljedice koje i nisu baš bezazlene, a radi se o odsluženju zatvorske kazne za prekršitelje. Što se tiče dragovoljnog služenja vojnog roka mlada populacija ima pravo na vlastiti izbor tj. sami podnose zahtjev za odsluženje vojnog roka ukoliko je to njihova želja ili unutarnji poziv. Zapovjednici ili instruktori koji rade na dragovoljnom odsluženju, ističu da je puno lakše raditi na novom sustavu nego na starom sustavu odsluženja vojnog roka. Također i sami polaznici ističu da tijekom ovakve vrste obuke za ročnike upoznaju ljude približno istih životnih ciljeva, kao što ih i sami imaju jer većina dragovoljaca bi svoju karijeru željela nastaviti unutar sustava OS RH i zato obuku shvaćaju dosta ozbiljno. Prijašnje generacije ističu da su u vojsku išli zato što su morali, a ne zato što su htjeli naučiti temeljne vojne zadaće. Ova usporedba je za mene dosta nezahvalna jer ja osobno to gledam kroz oči djelatne vojne osobe, osobe koja je svoj životni put, pa i samu karijeru podredila vojsci i njenim zadaćama. Danas na ovakvim obukama susrećemo puno manji broj ljudi nego prije, naime sada se u jednom turnusu obučava svega dvjestotinjak ljudi po generaciji, dok je prije obvezni vojni rok broji toliko ročnika u svakoj vojarni u RH. U toliko velikom broju ljudi s kojim smo se prije susretali za vrijeme odsluženja obveznog vojnog roka, susretali smo i različite društvene slojeve, od najnižeg do najvišeg. Ne ulazeći u privatne živote tih pojedinaca ali uzevši u obzir da su studenti bili oslobođeni vojnog roka, te ljudi koji nemaju nikakvog afiniteta prema vojsci, usuditi ću se nazvati ih pacifistima, služili su ga kroz civilni vojni rok, na jednom mjestu nalazili bi svakakve ljude od nogometnih huligana do djece sa sela. U takvom šarolikom društvu ne rijetko su se događali incidenti s ozbiljnijim posljedicama za „slabije“ (masovne tučnjave, zlouporaba alkohola i opojnih sredstava, bježanje, itd.). Sada u ovom novom sistemu odsluživanja vojnog roka takvi problemi su svedeni na minimum jer već početnom selekcijom unutar Ureda za obranu izvrši se odabir mogućeg ročnog sastava, te loši kandidati otpadaju iz odabira. Oni malobrojni koji su se uspjeli i provući kroz selektivni odabirni dio, dolaskom na obuku nisu naišli na plodno tlo za stvaranje nereda jer su bili okruženi discipliniranim ljudima. U zadnjih nekoliko mjeseci spominje se ponovno uvođenje obveznog vojnog roka, uz nezaobilazne komentare na

društvenim mrežama da se tako postaje muškarac, te da svi koji to nisu prošli nisu ni pravi muškarci. U razgovoru s ljudima koji imaju takva mišljenja i koji na moje jednostavno pitanje: „Zašto?“, daju odgovor: „Tu sam naučio namještati krevet i slagati ormar!“ ; tada dolazim do zaključka da je potrebnije odgojiti mladež nego je vojno obučiti, jer ako je jedini razlog za ponovno uvođenje obveznog vojnog roka nekog naučiti osobnoj higijeni i urednosti, onda je jednostavnije uvesti takve predmete u odgojnu ustanovu kao što je škola. Predmet koji će se baviti osnovnim životnim pitanjima kao što su: jutarnje dizanje, brijanje, sređivanje spavaonice, uredan izgled i mogućnost korištenja igle i konca. Ja kao dočasnik OS RH moram sagledati širu sliku, uzevši u obzir stanje na geopolitičkoj karti svijeta i brojne ratove koji se danas vode, a isto tako malobrojnost profesionalne vojske u Hrvatskoj koja je članica Europske unije. Tada ona mora biti spremna odgovoriti na moguće ratno stanje. Mislim da je uvođenje pričuvnog sastava puno bolji i ekonomičniji izbor jer se lako ustrojava, provodi samo nekoliko mjeseci godišnje na obukama i tako u trenutku kada to bude potrebno popuniti će redove u obrani. Obvezni vojni rok jedino može zagušiti i ovako zagušen sustav, te je financijski dosta nezahvalan tj. on je skup sustav s obzirom na današnje stanje RH. Iz svega gore navedenog može se reći da je dragovoljno služenje vojnog roka i uvođenje pričuvnog sastava puno bolje rješenje za financijski oslabljenu Hrvatsku.

8. USPOREDBA VOJNOG I CIVILNOG SUSTAVA

Osnovna razlika civilnog i vojnog sustava je u tome što vojni sustav ne zarađuje, već sustav koji kao takav troši novac poreznih obveznika, a da ne uzvraća istom mjerom. No ulazeći dublje u sustav vidimo da nekolicina privatnih tvornica u RH upravo preko Oružanih snaga plasira svoj proizvod na svjetsko tržište. Shestan Bush je hrvatska tvornica za proizvodnju zaštitnih kaciga, HS produkt bavi se izradom lakog naoružanja, dok se Kroko bavi proizvodnjom obuće i odjeće za potrebe vojnog i policijskog sustava. Upravo ove tri navedene tvornice su opremanjem hrvatske vojske otvorila vrata izvozu svojih proizvoda po cijelom svijetu, te danas više od 70% svjetskih vojska nosi i upotrebljava njihove proizvode. HS produkt je proizveo posebnu inačicu samokresa (HS 2000) za američko tržište i izgurao slavnu Berettu iz uporabe u tamošnjoj policiji, te sigurnosnim američkim agencijama (FBI,CIA). Hrvatsko gospodarstvo je također potpisalo neke značajnije i veoma unosne ugovore za opremanje, izradu i održavanje brodova i oklopnih vozila upravo s OS RH i samim time je oživjela gospodarstvo koje je pokošeno dugogodišnjom financijskom krizom. Kod civilnih sustava, bili oni veći ili manji, susrećemo se sa svakojakim zahtjevima koje direktori stavljaju ispred svojih zaposlenika, te na taj način narušavaju zdravlje svojih zaposlenika. Takav zaposlenik koji je veliki dio radnog vremena pod stresom, nakon nekog vremena će biti potrošen i primoran otići na bolovanje. Svakodnevno u dnevnom tisku i medijima uočavamo i slušamo kako su radnici dobivali otkaze zbog bolovanja, roditeljnog dopusta ili im se jednostavno ne isplaćuju plaće koje su zaradili svojim radom – jedan od primjera je i tvrtka „Konstruktor“ iz Splita koja danas ima zaostatke prema svojim radnicima od 15 mjesečnih plaća. Takve stvari u vojnom sustavu nisu moguće i u tom pogledu zaposlenici su zaštićeni. Iako je veoma teško raditi u jednom sustavu kao što je vojska jer ne postoji fiksno radno vrijeme jer su djelatne vojne osobe zaposlenici OS RH 24 sata na dan, mjesto rada zna biti udaljeno i nekoliko stotina kilometara od mjesta stanovanja i stoga je vojnik primoran biti „bez“ obitelji, odrađuje i terenski rad, mirovne misije u inozemstvu i još mnogo drugih zahtjeva i obaveza koje se stavljaju pred vojnika. Ali nikada se nije dogodilo da je plaća kasnila ili da nije uplaćena, nitko nije dobio otkaz tj. otpust zbog bolovanja ili roditeljnog dopusta. Ovdje moram naglasiti da DVO koji se nalazi na bolovanju duže od 3 mjeseca biti će stavljen na raspolaganje (značenje ovog termina opisano je u četvrtom poglavlju ovog rada), DVO koja se nalazi na roditeljnom dopustu oslobođena je službe dežurstva i terenskog rada do djetetove treće godine života. Posebnost vojnog sustava naspram civilnom je i u zdravstvenoj njezi za zaposlenike. Uz osnovno i dopunsko

zdravstveno osiguranje koje MO osigurava za svoje zaposlenike u cijelim OS RH, također ima unutar svake vojarne sanitet (Zdravstveno središte) u kojem djelatnik u svako doba dana može zatražiti liječničku pomoć ukoliko mu je potrebna. U civilnim tvrtkama to baš i nije moguće, većina radnika iz civilnog sektora sama izdvaja za osnovno i dopunsko osiguranje, a kamo li da im tvrtka unutar radnog okruženja osigurava i kliniku za zdravlje. Isto tako je važno i stručno usavršavanje koje vojni sustav omogućava za svoje zaposlenike kao što su učenje i usavršavanje stranih jezika, financijsku potporu za studiranje, polaganje vozačkih ispita za sve kategorije vozila, informatički tečajevi, CISCO Akademija, tečaj ronjenja, jedrenja... Sustav sve ovo omogućava kako bi imao što kvalitetniji radni kadar, a time bi i sam sustav po sebi bio kvalitetniji, a djelatna vojna osoba ostvarivala bi svoja karijerna prava (veći čin, bolje plaćeno radno mjesto i dr.).

Razlika civilnog i vojnog sustava je i u tom što je svaki pripadnik OS RH osiguran od ozljeda i smrti na radu. Ovisno o ugovoru koji svaki pripadnik ima reguliran je i povrat troškova vezanih za putovanje od mjesta stanovanja do mjesta rada, neki pripadnici imaju organiziran vojno – linijski prijevoz od mjesta stanovanja do mjesta rada i obratno, imaju pravo na naknadu za odvojeni život od obitelji, naknadu za najam stana ako MO nije u mogućnosti osigurati im smještaj u mjestu rada i još mnogo drugih pogodnosti koje civilne tvrtke teško da mogu osigurati svojim zaposlenicima. Vojni sustav također daje pogodnosti i za mlade ljude koji nakon završene srednje škole imaju priliku postati dio sustava koji će im pružiti mogućnost daljnjeg školovanja na raznim sveučilištima, te im po uspješnom završetku dati siguran posao što će im poboljšati i samu životnu egzistenciju. Takav program civilno – vojnog školovanja zove „Kadet“. Kadet je stipendist Oružanih snaga RH, koji svoja prava, ali i obveze, ostvaruje ugovorom o kadetskoj službi s MORH-om, odnosno, stipendiranju na preddiplomskim studijima na fakultetima sveučilišta u Zagrebu i Splitu, sukladno oglasu koje raspisuje MORH na svojoj službenoj Internet stranici i medijima. Školovanje kadeta na fakultetima odvija se prema istim programima kao i za ostale polaznike visokoškolskih institucija uz dodatak programa vojne obuke, odnosno dijela programa u kojem će kadeti izučavati nastavne sadržaje specifične za vojni poziv u vojnim kampovima te kroz nastavne module za OS-a. Kadeti OS RH školuju se za časnike rodova koji su sastavni dio grana Oružanih snaga RH. Kadeti se školuju za časnike sljedećih rodova: borbeni rodovi – pješništvo, topništvo, protuzračna obrana, oklopništvo, zrakoplovstvo i pomorstvo, te rodovi borbene potpore – inženjerija, veza, nuklearno biološko, kemijska obrana, motrenje i navođenje i vojna policija. Takav program u civilnom sektoru teško da ćemo susresti jer teško

da netko želi uložiti novac na osobu koja će se nalaziti pet godina na nekakvom školovanju, a da će pri tome morati i novčano ulagati tijekom njegova školovanja (stipendija, osnovno i dopunsko zdravstveno osiguranje, hrana i smještaj, udžbenike, odjeću i obuću...). Mislim da bi kroz ove navedene primjere razlika civilnog i vojnog sustava, trebalo biti svima jasno zašto se toliko razlikuju i zbog čega je vojni sustav u ostvarivanju svih prava pa tako i onih materijalnih puno čvršći i bolji od civilnog. Vojni sustav je jedan discipliniran sustav, prožet mnogim pravilnicima i zakonima kako za zaposlenike koji trebaju poštivati sustav u kojem rade, tako i za sam sustav koji treba poštivati svoje zaposlenike. U civilnom sustavu direktor je pretežito odlučujući i zaštićen organ za razliku od zaposlenika koji uvijek izvuku teži kraj. Takvo nešto danas možemo sa sigurnošću potvrditi, jer mnoge tvrtke koje su brojile i po nekoliko stotina zaposlenika i koje su dobro zarađivale proizvodnjom i pružanjem usluga, iznenada su propale ili je veći broj radnika dobilo otkaz bez većih opravdanih razloga i bez isplaćenih plaća za nekoliko mjeseci i još mnogo drugih stvari koje nimalo nisu dobre za bolji i sigurniji život društva naše zemlje. Ali još nitko ne odgovara za takve postupke propadanja tvrtki koje su iza sebe ostavile samo propale, nesretne i gladne obitelji, nitko nije ni odgovarao zbog ukradenog novca zbog kojeg se većina takvih tvrtki i raspala.

9. ZAKLJUČAK

Ovu temu sam izabrala za završni rad kako bih vojni sustav i njegove funkcioniranje približila civilstvu jer sam i sama pripadnica takvog sustava. Sustav kao što je vojni, prožet je nizom pravila, pravilnika, operativnih postupaka i drugih strogo određenih norma. Vojna hijerarhija brižljivo je posložena desetljećima pa i stoljećima starim sustavom podređenih i nadređenih. U takvom sustavu reklo bih se da je jednostavno raditi, no ovim sam radom pokušala dokazati da to i nije tako jednostavno kao što to misle ljudi drugih zaposlenja jer se za vojsku ne može reći da je to samo zaposlenje. U ovakav sustav ne može pristupiti bilo tko, vojska je ustvari poziv kao i medicinska i svećenička profesija. Poziv nakon kojeg se osoba okušava kao vojnik koji mora i treba znati prijeći sve prepreke koje se stavljaju pred njega kako bi mogao svoj život podrediti vojsci i njenim zadaćama kao profesionalni vojnik. Po ulasku u djelatni vojni sastav djelatnik se mora držati svih pravila koje mu sustav određuje kako bi mogao i dalje raditi i napredovati, mora biti i ostati discipliniran jer u protivnom mora odgovoriti za svaki svoj postupak koji je počinio na štetu sustava. Sva ta pravila koja su postavljena, postavljena su radi boljeg i učinkovitijeg funkcioniranja sustava i kako bi njegovi zaposlenici tj. vojnici kada je najpotrebnije znali postupati u svim nametnutim zadaćama kako u ratu tako i u miru, kako bi osigurali i sačuvali suverenitet i teritorijalnu cjelovitost Republike Hrvatske. Za sam kraj ovog rada napisati ću par riječi koje je izgovorio francuski filozof u 18. stoljeću Claude Helvetius: „Disciplina je jednostavno umjetnost činjenja vojnika prestrašenijim od njihovih časnika, više nego od svog neprijatelja.

10. POPIS LITERATURE I SLIKA

Knjige i članci:

1. Sven J. Reinold: Vojno stegovni sustavi i materijalna odgovornost pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske : priručnik za zapovjednike i voditelje ustrojstvenih jedinica : udžbenik za polaznike vojnih škola, 2 izmijenjeno i dopunjeno izdanje-MORH 2009. 2. Đ

Propisi:

1. Zakon o obrani „NN 73/13, 75/15“ ;
 2. Zakon o službi u OS RH „NN 73/13,75/15“ ;
 3. Zakon o suzbijanju diskriminacije. Narodne novine, br. 85/08, 112/12.
 4. Odluka o rodovima, službama, strukama i njihovim specijalnostima članka 41. stavka 4. Zakona o obrani (»NN«, br. 73/13);
 5. Pravilnik o ocjenjivanju DVO („Narodne novine“, broj 114/14).
- https://hr.wikipedia.org/wiki/Ministarstvo_obrane_Republike_Hrvatske
 - <http://www.morh.hr/hr/karijera-u-os-rh/dragovoljni-ro%C4%8Dnici.html>
 - <http://www.osrh.hr/>

Slike:

- Slika 1. Shematski prikaz ustrojstva Ministarstva obrane
- Slika 2. - Organizacijska struktura OS RH
- Slika 3. Ustrojstvo GS OS RH
- Slika 4. Izgled časničkih i dočasničkih činova u OS RH
- Slika 5. Izgled činova vojnih specijalista u OS RH
- Slika 6. Prikaz neposredno višeg čina
- Slika 7. Obrazac 2 za službeno ocjenjivanje DVO u OS RH
- Slika 8. Tekst svečane prisege